

UNIVERSITETET I OSLO

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 13.12.2022
Deres ref.:
Vår ref.: 2022/46383 KRISTINF

Universitetet i Oslos innspill til Utsynsmeldingen

Universitetet i Oslo (UiO) takker for muligheten til å gi innspill til den kommende stortingsmeldingen om fremtidens kompetansebehov, Utsynsmeldingen. Det har vært utarbeidet en rekke offentlige utredninger og stortingsmeldinger de siste årene om relaterte spørsmål. UiO har tidligere avgitt uttalelser knyttet til blant annet styring av sektoren, arbeidslivsrelevans i høyere utdanning og fleksibel og desentralisert utdanning. I disse dager utarbeides også innspill til finansieringsmodell for høyere utdanning.

Til regjeringens arbeid med Utsynsmeldingen, vil vi særlig trekke frem følgende punkter:

- Tildelingsbrev og utviklingsavtaler gir departementet innflytelse på måloppnåelse i sektoren, men institusjonene må ha autonomi til å styre virksomheten sin ut fra faglige prinsipper.
- Mange av utdanningstilbudene i sektoren baseres på faglige gjennombrudd og nye satsinger. Å tilrettelegge for dette er ikke minst viktig for å bidra til å løse klima- og miljøutfordringene. Disse er ekstremt komplekse og krever mer fler- og tverrfaglig samarbeid.
- Norge er et stort, men likevel lite land. Universitetene representerer gjennom våre forskningsbaserte utdanninger viktige garantier for at fremtidens arbeidskraft har kompetanse på internasjonalt nivå. Å opprettholde sterke og internasjonalt orienterte forsknings- og utdanningsinstitusjoner er nødvendig for å styrke kompetansen i hele landet.
- Forskning og høyere utdanning danner grunnlaget for morgendagens samfunn på lang sikt. Samtidig kan vi ikke overse samfunnets mer kortsiktige utfordringer. Balansen mellom å ivareta de langsiktige perspektiv og løse kortsiktige behov må ivaretas ved at ulike UH-institusjoner *til sammen* kan dekke samfunnets behov for kunnskap og kompetanse.
- En mangfoldig sektor med god dialog med myndigheter og arbeidsliv gjør det mulig å ivareta ulike regionale behov og svare tydelig på lokal interesse, også for fleksibel utdanning.
- En for stor vekt på desentralisert utdanning gjennom permanente flercampusstrukturer er kostnadsdrivende. Det bør satses sterkere på fleksible utdanningstilbud av høy kvalitet, som kan endre seg over tid og i takt med kompetansebehovet i den aktuelle regionen.

Rektor

Postadresse:
Postboks 1072 Blindern
0316 OSLO

Besøksadresse:
Lucy Smiths hus,
Problemveien 7

Tlf: +47 22 85 50 50
Faks:
E-post:
postmottak@admin.uio.no
<http://www.uio.no/>
Org.nr.: 971 035 854

Dimensjonering av utdanningssystemet – nasjonale prioriteringer og institusjonell autonomi

Universitets- og høyskolesektoren er mangfoldig, og det bør tilrettelegges for at institusjonene *til sammen* kan dekke samfunnets behov for kunnskap og kompetanse på kort og lang sikt. Vi har behov for en velfungerende arbeidsdeling i sektoren. Det krever en robust, langsiktig styring, og regjeringen må være tydelige på de overordnede forventningene til hver enkelt institusjon. Institusjonene må ha stor grad av frihet når det gjelder å organisere egen virksomhet for å fylle og utvikle rollen sin. Dette krever tillit og handlingsrom, ikke detaljstyring.

Myndighetene bør være varsomme med direkte inngripen i fordelingen av studieplasser på og mellom institusjonene. Utviklingen av utdanningstilbudet bør først og fremst baseres på institusjonens profil og faglige forutsetninger, i dialog med samfunns- og arbeidsliv og med hensyn til studentenes ønsker og behov. Utviklingsavtalene mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet kan bidra til å ivareta regionale oppdrag, og til en bedre arbeidsdeling i sektoren. Det vil gi Kunnskapsdepartementet et systemkoordinerende verktøy, som kan hindre uhensiktsmessig overlapp mellom institusjonene.

Finansieringssystemet er innrettet slik at dimensjonering av utdanning gjennom studieplasser også har konsekvenser for dimensjonering av forskning. Institusjonenes bidrag til kunnskapsutviklingen gjennom både forskning, utdanning og kunnskap i bruk er sentrale i å forme fremtidens samfunns- og arbeidsliv. Institusjonene trenger et transparent finansieringssystem med en stor basiskomponent som sikrer et langsiktig perspektiv.

Kunnskapsgrunnlag for dimensjonering av utdanningene

Forskningsintensive, internasjonalt orienterte breddeuniversitet som UiO skal tilby solide, forskningsbaserte utdanninger. Utdanningene våre skal sette kandidatene i stand til å fylle en rekke forskjellige jobber i et langt yrkesliv, både gjennom profesjons- og disiplinutdanningene og gjennom de tilbudene vi har for å svare på samfunnsbehov. Vi skal forberede kandidatene på læring hele livet og skal ikke kvalifisere bare for jobb nummer én, men også for jobb nummer to og tre.

Arbeidsmarkedets behov endrer seg kontinuerlig. Ser vi historisk på spådommer om fremtidige kompetansebehov, er det åpenbart at disse ikke er særlig treffsikre. Gitt tidshorisonten for et høyere utdanningsløp, kan et spesifikt kompetansebehov være utdatert før nye kandidater kommer ut i arbeidsmarkedet. Nettopp derfor understreker både OECDs analyser og Holden-utvalget viktigheten av generiske ferdigheter, evne til kritisk og etisk refleksjon og bevissthet. Holden-utvalget (NOU 2019: 2) slo fast at utdanningsystemet og arbeidslivet i Norge samlet sett er velfungerende og bidrar til at Norge har høy sysselsetting og en arbeidsstyrke med høy kompetanse.

Fag og disipliner utvikles nedenfra og er aldri frikoblet fra samfunnet ellers. Nettopp fordi universitetsutdanningene er forskningsbaserte, med vekt på metodisk stringens og etterrettelighet, sikter de mot å gjøre kandidatene selvstendige, utforskende, gode på kritisk refleksjon og kreativitet og slik i stand til å fylle et vidt spekter av oppgaver og å omstille seg til nye. Som samfunn trenger vi mer enn noen gang utdanninger som er solide, med vekt på faglig bredde og fordypning.

De lange master- og profesjonsutdanningene er tett sammenvevd med sine respektive forskningsmiljøer. Slike sterke forsknings- og utviklingsmiljøer utgjør kraftsentrum og kunnskapsnoder som alle andre forskningsmiljøer kan trekke veksler på og samarbeide med. Utdanningene forutsetter en omfattende og dyp faglig kompetanse for å holde høy internasjonal standard. Disse utdanningene kan etter vår vurdering ikke etableres uten sterk tilknytning til et bredt og aktivt forskningsmiljø.

I Danmark har debatten om hva som er relevant utdanning pågått med enda sterkere intensitet enn i Norge. Det har også fått en reell konsekvens der det ble kuttet hardt i fag som man mente var lite relevante for arbeidslivet. Vi kan ikke alltid vite hvilken kunnskap som blir viktig eller nyttig. Det tar lang tid å bygge opp et fagmiljø, og det er klokt at noen av landets universiteter ivaretar også fag som kan virke mindre aktuelle i et samtidsbilde. UiOs Midtøsten-kompetanse ble brått svært ettertraktet i forbindelse med det arabiske våren. UiOs pionerarbeid innen objektorientert programmering på 60-70-tallet kom ikke på bestilling, men la grunnlaget for utviklingen av det internettet vi kjenner i dag.

I videreutviklingen av utdanningsporteføljen vil institusjonene ha nytte av nasjonale og lokale kandidat- og arbeidsgiverundersøkelser, SSBs fremskrivninger og analyser fra ekspertgrupper som for eksempel Kompetansebehovsutvalget. UiO har et bredt og mangfoldig samarbeid med aktører fra arbeids- og næringsliv på alle nivåer i organisasjonen. Det spenner fra overordnet strategisk dialog til konkret samarbeid om praksisordninger i et bredt spekter av fagområder. Dette gir viktig kunnskap for videreutvikling av arbeidslivsrelevans i studiene. Samtidig er det slik at institusjonenes kandidater og forskning ikke bare bidrar til å fylle eksisterende behov, men til å skape helt nye bedrifter og nye produkter. En styring av sektoren som i hovedsak svarer på kortsiktige arbeidslivsbehov, løper en stor risiko for at vi tar ned vår nasjonale forskningskapasitet. Det kan igjen få konsekvenser for vår evne til innovasjon og til å utvikle morgendagens arbeidsliv.

Dimensjonering av profesjonsutdanninger

Kapasiteten ved enkelte profesjonsutdanninger styres i dag ved hjelp av kandidatmåltall, og både helseutdanninger og lærerutdanninger har de senere år fått tildelt friske studieplasser nasjonalt. Dimensjoneringen av profesjonsutdanninger er mer direkte knyttet til konkrete samfunns- og arbeidslivsbehov, men også her er sammenhengene komplekse.

Odontologi- og medisinstudiene er blant landets mest attraktive utdanningstilbud, med en knapphet på plasser i forhold til søkerens interesse og samfunnets behov. En stor andel av norske leger og tannleger utdannes derfor i dag utenfor Norge. Utdanningene ved norske institusjoner er innholdsmessig mer tilpasset Norges fremtidige behov, og gir kompetanse om norsk helsevesen, lovverk og pasientkommunikasjon underveis i studieløpet. Helseutdanningene i Norge kan i større grad enn i dag dimensjoneres i tråd med nasjonale behov.

Medisinstudiet er relativt enkelt å koble til konkrete samfunnsbehov og har tilgjengelig kunnskapsgrunnlag for fremskriving, men likevel er dimensjoneringen krevende. Praksisplasser i primærhelsetjenesten, kommunenes bidrag inn i opplæringen, samt pasientgrunnlaget i de ulike helseregionene er problemstillinger som må adresseres fra myndighetenes side for å sikre robuste utdanningstilbud. Gjennom samarbeid med sterke regionale miljøer jobber UiO for å bidra til å utdanne flere leger i Norge. Et antall medisinstudenter fra UiO skal fremover tilbringe deler av studietiden på Sørlandet og Innlandet sykehus. Dette er en god måte for å øke utdannings-kapasiteten flere steder i landet, men samtidig vedlikeholde og videreutvikle sterke fagmiljøer.

Lærerutdanningene kan også dimensjoneres i tråd med fremskrivninger om lærerbehov i skolen, men ved disse utdanningene er interessen blant søkere til høyere utdanning en kritisk faktor. Det er ikke tilstrekkelig å sikre kapasitet ved utdanningsinstitusjonene, men det må gjøres en særlig innsats for å sikre bedre rekruttering til lærerutdanningene innen realfag og fremmedspråk.

Tilgang på utdanning i hele landet

UiO har sterke røtter i Oslo, men er samtidig et internasjonalt forskningsintensivt universitet hvis kunnskapsproduksjon helt siden opprettelsen har kommet hele landet til gode. For UiO er det viktig at virkemidlene i distriktspolitikken ikke bidrar til å sette by og distrikt opp mot hverandre. By og distrikt er avhengig av hverandre, og Norge trenger begge. Hele landet har behov for tilgang på internasjonal høy kunnskap og kompetanse. Norsk samfunns- og arbeidsliv trenger godt samspill mellom distrikter og byer for å utvikle konkurransedyktige arbeidsplasser i hele landet.

Norge er et stort, men likevel lite land. Arbeidsdeling, samarbeid og konsentrasjon i utdannings- og forskningssektoren gir Norge i sum bedre utdanninger, bedre utnyttelse av nasjonale ressurser, og styrker landets kapasitet for utvikling og innovasjon. Dette gjelder også innenfor livslang læring og desentralisert utdanning. En mangfoldig sektor med stor grad av autonomi og god dialog med myndigheter og arbeidsliv gjør det blant annet mulig å ivareta ulike regionale behov og svare tydelig på lokal interesse, også for fleksibel utdanning.

Internasjonalt samarbeid spiller en vesentlig rolle, og universitetene er viktige noder for internasjonalisering. Fagmiljøene våre bidrar aktivt til å utvide forsknings- og kunnskapsfronten. Fra hver vår kant av landet har vi forsknings- og utdannings samarbeid over hele verden, med en stor faglig bredde. Dette utgjør en viktig del av nasjonens kunnskaps- og innovasjonsstyrke. Flere norske universiteter deltar som UiO i europeiske universitetsallianser. De representerer gjennom sin forskningsbaserte utdanning viktige garantier for at fremtidens arbeidskraft har kompetanse på internasjonalt nivå. De gir også mulighet for å ivareta fagområder og spesialiseringer som vi som lite land har problemer med å løfte. UiO mener at tiltak som svekker de sterke og internasjonalt orienterte studiestedene også vil svekke næringslivet i distriktene.

Distriktsnæringsutvalget (NOU 2020:12) anbefalte etablering av flercampusmodeller for å møte arbeids- og næringslivets behov over hele landet. UiO er skeptisk til dette virkemiddelet, blant annet fordi permanente flercampusstrukturer kan være svært kostnadsdrivende. NIFU-rapport 2022:28 problematiserer også en rekke aspekter ved desentralisert utdanning, blant annet at samlingsbaserte tilbud utenfor lærestedenes ordinære campus jevnt over er svært ressurs- og tidkrevende å drifte. Utvikling av sterke kunnskapsmiljøer i krysningpunktet mellom utdanning, forskning og arbeidsliv må ha et solid fundament i de aktuelle fagmiljøene og i etterspørselen etter kompetanse fra både studenter og arbeidsliv.

Kvalitet i fleksible utdanningstilbud

I en kunnskapsøkonomi med økende grad av spesialisering og vekst i kunnskapsintensiv virksomhet, er utdanning av høy kvalitet avgjørende for å lykkes med omstilling og nyskaping. Kvalitet i utdanning fordrer at studentenes læring settes i sentrum, med utgangspunkt i veletablert kunnskap om hvordan læring foregår. Dyp læring er krevende og forutsetter betydelig innsats fra studentene.

Digitalisering er naturligvis et nøkkelord når vi snakker om tilgjengelig utdanning og livslang læring, men digitalisering er ingen «quick fix» og egner seg ikke like godt for all type læring.

Undervisningskvalitet henger nært sammen med å kunne tilby varierte læringsformer, studentaktiv læring og forpliktende praksissamarbeid med arbeidslivet. Dette gjelder for både for gradsstudenter og for voksne arbeidstakere med behov for faglig oppdatering.

Dersom utdanningene skal gjøres fleksible ved å tilrettelegge for at folk som er i arbeid også kan ta utdanning, er det svært viktig å få avklart modeller for finansiering av dette. UiO mener det ligger en demokratisk verdi i at alle skal ha tilgang på slik utdanning, også de som ikke har en arbeidsgiver

som betaler. Vi er også opptatt av å begrense byråkrati og administrasjon for livslang læring, noe som betyr at de administrative rammene bør være likest mulig de som gjelder for regulær utdanning.

Kompetanse for det grønne skiftet

UiO har som strategisk mål å utdanne studenter som setter sine fag inn i et større samfunnsperspektiv og leder an i det grønne skiftet. Mange av disiplinene på UiO kan bidra med kunnskap om hvordan de store samfunnsutfordringene kan løses, og de er viktig å utdanne eksperter, blant annet innen realfag og teknologi. Samtidig er de globale klima- og miljøutfordringene ekstremt komplekse, og krever mer fler- og tverrfaglig samarbeid. For at våre kandidater skal kunne bidra til å løse globale klima- og miljøutfordringer, trenger vi undervisnings- og læringsformer som stimulerer studentene til kritisk tenkning, etisk refleksjon, kreativitet og evne til problemløsning og omstilling.

Mange av dagens disiplin- og profesjonsutdanninger kan bidra med kunnskap om hvordan de store samfunnsutfordringene kan løses, både hver for seg og gjennom flerfaglig og tverrfaglig forskning og undervisning. Det er viktig å engasjere en større bredde av fag i klima- og miljøspørsmålene, legge bedre til rette for tverrfaglig samarbeid og sikre at kandidater med sterk disiplinkompetanse også får mulighet til å kommunisere på tvers av fag og orientere seg i skjæringspunktet mellom kunnskap, ekspertise og politiske beslutninger. Det er derfor avgjørende å legge bedre til rette for kunnskapsutveksling og samarbeid på tvers av institusjoner og med eksterne aktører nasjonalt og internasjonalt.

Med hilsen

Svein Stølen
rektor

Arne Benjaminsen
universitetsdirektør

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UiO og er derfor ikke signert.

Saksbehandler: Kristin Fossum Stene, k.f.stene@admin.uio.no